

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1298

מסכת בבא מציעא ל"ט-מ"ה ♦ אהלות י', ב' - י', ה'

בס"ד, כ"ח אדר ב' תשפ"ד

השבוע בגליון

- ♦ היתר מאה רבנים, ומזוזות שהושחתו
- ♦ אשה שנמלטה מביתה
- ♦ מזוזות שירדו עליהן גשמים
- ♦ מסע הנקם של פועל שפוטר
- ♦ הגדרתו ההלכתית של נהג האוסף בקבוקים
- ♦ שמירת כספים בבנק

- ♦ עריכת שולחן נאה ב"מלווה מלכה"
- ♦ הקפדתו של הגר"א על "מלווה מלכה"

- ♦ תליית פתק על אתרוג בעודו על העץ
- ♦ אדם שלא הפקיר את שדהו בשמיטה
- ♦ דינם של פירות שביעית שנשתמרו
- ♦ הצבת כלבי שמירה בפתח השדה
- ♦ מנהגי סעודת "מלווה מלכה"
- ♦ זמן הסתלקותה של הנשמה יתירה

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

אין עוד מלבדו

מדור לדור תסופר מסירות נפשם של יהודי הדורות הקודמים. רבים הם המעשים והעובדות הטומנים בחובם מוסר השכל ולקח רב, מאבותינו שחיו במקומות בהם הצרו את רגליהם והגבילו את צעדיהם, ובכל זאת סיכנו את חייהם פעמים רבות למען שמו יתברך. האמונה התמימה והפשטה שהושרשה בקרבם מינקותם, הדריכה אותם בכל מהלך חייהם והניעתם לבצע משימות ומטלות, שספק אם יהיו לבצען אדם שאינו חדור בהכרה פנימית נחושה ובורור, כי דרכו וארחותיו אמת הם. לקח רב בנושא זה ניתן ללמוד מן המעשה המעניין שלפנינו, על קשישה יהודיה שסיכנה את עצמה למען חבור ישיבה נרדף, שכלל לא הכירה, שהתפרסם בספר "ועמך כולם".

עמוסה בתרנגולות ובאווזים קשורים זה בזה בחבל שהסתבר בין רגליהם, עלתה הישישה לקרן הרכבת המיושן. איש לא היה מעוניין להתחכך בנוצותיהן הלבנבנות של התרנגולות המקרקרות, והכל פינו לה מקום. כך מצאה לה הזקנה מנוח על אחד מספסלי העץ, ותוך דקות מספר היו בעלי הכנף שעמה מסודרים למופת סביבה, כשמפעם לפעם היא מפזרת להם זרעונים בחיבה רבה.

צפירה חדה וארוכה נשמעה מרציף התחנה, ובטרם הספיקה הרכבת לנוע ממקומה, נחפז בקפיצה צעיר מבוהל אל קרון הרכבת. בעודו מתנשף, החלו גלגלי הרכבת לשקשק באיטיות על פני מסילת הברזל אל עבר הבלתי נודע.

רגליו הרועדות מפחד לא נשמעו לו, והוא חש כי הוא עומד לקרוס תחתיו. סריקה קלה גילתה לו שהקרון עמוס לעייפה באיכרים חסונים ובעקרות

דף לט/א והשביעית תשמטנה ונטשתה אפקעתא דמלכא

תליית פתק על אתרוג בעודו על העץ

סוגייתנו מזכירה את מצוות התורה (שמות כג/א) "והשביעת תשמטנה ונטשתה", לפיה בשנת השמיטה חייב אדם להפקיר את פירות שדהו. כמו כן, אדם הנועל את שדהו בשנה זו ואינו מאפשר לאחרים להכנס אליו, הרי הוא מבטל מצוות עשה (רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ד הל' כ"ד).

אדם שלא הפקיר את שדהו בשמיטה: אלא שנחלקו הפוסקים בהגדרת תפקידו של בעל שדה בשנת השמיטה. לדעת הבית יוסף (שו"ת אבקת וכול סי' כ"ד) על בעל השדה מוטלת חובה מטעם המלך, הקב"ה, לומר בפה מלא כי הוא מפקיר את פירותיו, ואם לא עשה כן, אין לפירות אלו דין הפקד. אולם לדעת המב"ט (שו"ת ח"א סי' א', ומהרי"ט ח"א סי' מג') הפירות הם "הפקד" גם אם בעליהם אינו מפקיר אותם, משום שהמלך, הקב"ה, מפקירם, כפי שמשמע מדברי סוגייתנו האומרת "תשמטנה ונטשתה - אפקעתא דמלכא" [על פי זה יסוד מחלוקתם בחיוב פירות נכרים במעשר בשביעית, וע"ע מנחת חינוך מצווה פ"ד, ובחזון איש שביעית סי' י"ט ס"ק כ"ד וסי' כ' ס"ק כ"ז מהרש"ם ח"ג סי' ק"א, אגרות משה יו"ד ח"ג סי' צ' ועוד].

דינם של פירות שביעית שנשתמרו: מחלוקת נוספת מובאת בראשונים, לגבי אדם שלא קיים את מצוות התורה ונעל את שדהו בפני אחרים. פירות שדה זה מכונים "פירות משומרים", על שם שהם שמורים מבני אדם שאינם יכולים ליטלם, ונחלקו הראשונים בדינם של פירות אלו. לדעת אחדים מגדולי הראשונים (רמב"ם שם, רש"י יבמות קכב/א ורמב"ן על התורה שם) פירות אלו מותרים באכילה, אך רבינו תם (סוכה לט/ב תוס' ד"ה בד"א, עפ"י התורה כהנים בהר"ט/א) הר"ז"ה, הראב"ד וראשונים אחרים, חולקים על כך וסוברים כי פירות משומרים אסורים באכילה. לשיטתם, נסתפקו הפוסקים מהו גדר שימור, האם גם פירות שנשמרו שעה אחת בלבד אסורים באכילה? (עיין חזון איש שביעית סי' י' ס"ק ה'). להלכה כתבו הפוסקים שאפשר לסמוך על המקילים ולאכול פירות משומרים, אך המחמיר תבוא עליו ברכה (מהרי"ק שם, ועיין חזו"א סי' י' סק"ו, דרך אמונה פ"ד ס"ק קפ"ד ובציון ההלכה).

הצבת כלבי שמירה בפתח השדה: איסור שמירת הפירות מפני אחרים, אינו על ידי העלת שערי הפרדס בלבד, אלא אסור להשתמש בכל דרך המונעת כניסה של אחרים לפרדס, כגון, על ידי הצבת כלבים אימתניים המבריחים את כל רואיהם, כמבואר בגמרא (לעיל יב/א), שאסור לאדם להציב אריה בשדהו כדי להבריח את העניים ובכך למנוע מהם ליטול מתנות עניים.

שאלה מסועפת נידונה בהלכה לגבי בעל פרדס אתרוגים שהפקיר את שדהו בשנת השמיטה וגילה אתרוג מהודר ביותר על אחד העצים. בעל הפרדס בא במבוכה מאחר שהוא רצה להותיר את האתרוג על העץ כדי שימשיך לגדול. מאידך גיסא הוא חשש שאם יניח את האתרוג על העץ

צעילוי נשמת

הר"ר **נפתלי הרץ נס** ז"ל
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל
נלב"ע כ"ח אדר תשס"ג
תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים צבי פסקוביץ** ז"ל
ב"ר זאב דב ז"ל
והצדקת **ריינה גולדה** ע"ה
נלב"ע ג' בניסן תשנ"ט
תנצב"ה
הנוצחו ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים המלסדורף** ז"ל
ב"ר ברוך ז"ל
נלב"ע ר"ח ניסן תשס"ז
תנצב"ה
הנוצח ע"י
משפחות המלסדורף וליפסקר שיחיו

יטלוהו אחרים. מאחר שאין הוא רשאי לגדר את העץ או לאסור על אחרים ליטול אתרוג זה, דנו הפוסקים האם תועיל זכיה **באתרוג עצמו** בעודו על העץ, וכך יהא האתרוג שלו ואחרים לא יטלוהו (עי' רש"ש ראש השנה ט/א, חזון איש שביעית סי' י' סק"ה וסי' י"ג ס"ק ט"ז).

עצה מעניינת בנושא זה כתב הגאון רבי נתן גשטטנר זצ"ל (ש"ת להורות נתן ח"ו סי' קל"ג, קל"ה), שבעל הפרדס החפץ באתרוג זה יתלה עליו פתקה הכוללת גילוי דעת כי הוא חפץ בו, ובכך הוא יהיה כ"עני המהפך בחררה", עליו נאמר שהנטלו ממנו נקרא רשע (קידושין נט/א) [אמנם עצה זו תלויה בשתי הדעות המובאות בשולחן ערוך חו"מ סי' רל"ז, אם באופן זה יש דין עני המהפך בחררה. ועיי"ש ברמ"א שהעיקר כדעה הראשונה שאין בכהאי גוונא דין עני המהפך בחררה].

דף מב/א ואי שהא למוצאי שבת

מנהגי סעודת "מלווה מלכה"

סימן מיוחד, ובו סעיף אחד בלבד, מוקדש בשולחן ערוך לנושא סעודת "מלווה מלכה": "לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת כדי ללוות את השבת, אפילו אינו צריך אלא לכזית" (שולחן ערוך או"ח סי' ש').

אכן, נהגו ישראל ללוות את שבת המלכה בסעודת "מלווה מלכה" הנערכת במוצאי שבת. סעודה זו נועדה לחלוק כבוד לשבת המלכה היוצאת, "כאדם המלווה את המלך בצאתו מן העיר" (רש"י שבת קט/ב ד"ה במוצאי שבת). משום כך גם נוהגים להרבות בהדלקת נרות במוצאי שבת (משנה ברורה סי' ש' ס"ק ג') ולפצוח בזמירות ובתשבחות, כפי שכתב במחזור ויטרי (סי' ק"ג): "משל לבני מדינה המלכים את המלך בקולות וכנורות ונבלים, כך ישראל מלוין את השבת שהיא מלכה בשמחה ושירים".

זמן הסתלקותה של הנשמה יתירה: יש גם שנהגו שלא לעשות מלאכת קבע עד לאחר סיום סעודת "מלווה מלכה", משום שהסעודה נועדה ללוות את השבת, וראוי ללוותה מיד עם צאתה ולא להסיח את הדעת בעשיית מלאכה (שער הציון ס"ק ה'). בשם תלמידי הארי"ז ז"ל גם מקובל, שהנשמה היתירה אינה מסתלקת לחלוטין עד לאחר הסעודה, ומשום כך, עד סיום הסעודה אין ראוי להתעסק במלאכה שאינה אוכל נפש (שערי תשובה או"ח סי' ש', משנה ברורה שם ס"ק ב'). האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' קל"ו) מוסיף ואומר שאין לעשות מלאכה טרם סעודה זו, שמא מתוך טרדת המלאכה ישכח האדם לסעוד סעודת "מלווה מלכה".

"מנהג טוב" ולא הלכה: עם זאת, כמובן שאיסור מלאכה זה אינו חובה הלכתית, אלא מנהג טוב, שהרי עריכת סעודת "מלווה מלכה" אינה חובה כחובת האכילה של ג' סעודות השבת, כי אם "מצווה בעלמא" (משנה ברורה שם).

רבי יוסף חיים זצ"ל (ש"ת תורה לשמה סי' ע"ט) שנשאל האם אכן אין חובה הלכתית להמנע מעשיית מלאכה עד אכילת מלווה מלכה, אף מביא לכך **ראיה מעניינת מסוגייתנו** בה מבואר, כי שומר כספים חייב להטמינם בקרקע, משום ש"כספים אין להם שמירה אלא בקרקע". אולם, שומר שקיבל כספים לשמירה בערב שבת, אינו חייב להטמינם מיד עם קבלתם, משום שחז"ל לא חייבוהו לטרוח בשעה דוחקת זו, וגם עם צאת השבת אין הוא חייב להטמינם תיכף ומיד, משום שבאפשרותו לטעון שהמתין זמן מה, שמא יזדקק בעל המעות לכספו כדי לקנות בו יין להבדלה. לו היה אסור לעשות מלאכה עד לאחר סיום סעודת מלווה מלכה, טוען רבי יוסף חיים, מדוע גמרתנו אינה מוסיפה לציין ששומר זה אינו חייב לחפור בקרקע ולהטמין את הכסף עד שיסיים את סעודתו? הרי לנו, כי איסור עשיית מלאכה במוצאי שבת, אינו הלכה אלא מנהג טוב.

עריכת שולחן נאה ב"מלווה מלכה": מעניין לציין את דברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ח"ב סי' קס"ו) כי גם העורכים סעודה זו במיני מזונות בלבד מן הראוי שיאכלוהו על גבי שולחן מכובד עליו פרוסה מפה נאה, משום שבכך מראה היהודי, כי לו היה הדבר תלוי בו, הוא היה ממשיך ושוֹבֵת ונהנה מזיו שבת המלכה.

הקפדתו של הגר"א על "מלווה מלכה": ידוע על רבים מגדולי ישראל שהקפידו מאד לערוך סעודת "מלווה מלכה". על הגאון מוילנא זצ"ל אף מסופר, כי פעם אחת במוצאי שבת תקף אותו חולי קשה, שמנע ממנו להכניס מזון לפיו. הגאון ישן קמעא ונרגע מעט ממחלתו, וכאשר התעורר ביקש מבני ביתו כי יפוררו כזית פת ויאכילוהו בכף מן הפירורים, כדי לקיים סעודה חשובה זו (תשובות והנהגות שם).

דף מב/א תחילתו בפשיעה וסופו באונס

היתר מאה רבנים, ומזוזות שהושחתו

בסוגייתנו מובא הכלל הידוע: "תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב". לפי כלל זה מבואר בסוגייתנו, כי שומר מעות שהניח ב"צריפא דאורבני", היינו: בצריף העשוי עץ שנמצא ביער, שהוא

בית כפריות, ולא נותר לו מקום ישיבה, כי אם ליד אוזיה ותרגוליה של הישיבה שהמו וקרקרו בהתרגשות לרגל תזוזתה הרעשנית של הרכבת. **לעיתים**, טומנים החיים לאדם, הפתעות שאין הוא יכול לצפותן, הרהר לעצמו דוד מנדל. עוד הבוקר שקד על תלמודו בצוותא עם חבריו הטוב, ועתה הוא מוצא עצמו רועד כעלה נידף, במחלקה הרביעית ברכבת נוסעים עמוסה לעייפה, העושה את דרכה מלובין לקייב. היה זה בעת שהוא עמד לקום ממקומו כדי ליישר את גוו, כשלתע הפוע ראש הישיבה מלווה בקצין בכיר בעל סבר פנים חמורות, שהציג צו המורה לבני הישיבה לפנות את העיר לובין תוך עשרים וארבע שעות, ולא, רע ומר יהיה גורלם.

הבחורים, שמלומדים היו בתלאות שהלית עליהם משטרו של סטאלין, הילכו בעצבות איש איש למקום לינתו, אספו את חפציהם המעטים וחזרו למקומות מגוריהם. דוד מנדל, רצה גם הוא לשוב לעירו, קייב, אלא שהוא, מבית עני ומרוד הגיע. במשך חדשים ארוכים צירפו הוריו פרוטה לפרטה כדי לשגרו לישיבה הקדושה, ועתה, כאשר כיסוי ריקים ממצלצלים, לא ידע דוד מנדל את נפשו. בפיו של ראש הישיבה שהיה אף הוא דל אמצעים, לא היו בשורות עבור דוד מנדל, כסף, יקירי, אין לי, אמר בעינים דומעות, אך אוכל ליעצך, כי בכל עת שתרגיש שצרה גדולה מתרגשת עליך, זמר בפין את הפסוק **אין עוד מלבדו**, רבים נושעו בכך. ראש הישיבה, הרים את ידיו ובירך את תלמידו בהתרגשות, כי כל צרה ומכאוב לא יבואו עליו, ובהסירו את ידיו מעל ראשו של דוד מנדל, זירזו לעשות כל שלאל ידו כדי לעזוב את המקום במהירות לבל יבולע לו.

הנוף שניבט מבעד חלונות הקרון התחלף במהירות. הרכבת כבר שטטה במלא תנופתה, ובעוד שעה קלה אמורה היא להגיע לתחנתה הבאה, שם, יעלה הכרטיסן חמור הסבר וידרוש ממנו כרטיס.

ותן חלקנו
דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סימו אלפי למודי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומיומי של 12 שנים ו... החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע עיתים לתורה. למדנים כמה דקות חוכים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד <3029* <עכשיו

חדש ראשון התנסות חינם

דוד מנדל, שהספיק להתאווש קמעא מריצתו הטורפה, שב ונשם תכופות כשהדאגה הולכת ומכרסמת בלבו.

הישישה סיימה להאכיל את בעלי הכנף זו הפעם השלישית, כשדוד מנדל החליט לפנות אליה. על פי תווי פניה, היא היתה יהודייה היחידה בקרון, ובעת צרה זו לא נותרו בידי בריות הרבה, אלא לשטוח בפניה את מצוקתו.

תוך שהוא מביט לכל עבר לראות כי איש אינו שומע את דבריו, לחש דוד מנדל משפטים אחדים באזני הישישה, שנראתה כמי שאינה קשובה לדבריו כלל. לפני שסיים את לחישותיו, שאל בתחילה: אולי, גברת, יכולה את לעזור לי? אך תמה המלה האחרונה מפיו של דוד מנדל, וראשה של הישישה, שבלאו הכי נראתה תשושה, החל להסתובב במעגלים קצרים, ותוך רגעים מספר שקעה בשינה עמוקה, שתוצאותיה נשמעו היטב בחלק הקרון.

גלגלי הרכבת המשיכו במאוצתם, ודוד מנדל שהרהר במר גורלו, כלל לא שם לב שהקשישה נייערה משנתה, ובטרם קמה ממקומה, אספה אל חיקה אווז גדול ותרגולת רעשנית, ויצאה לסיוור בין ספסלי הקרון.

עד מהרה נייער הקרון כולו לחיים. צעקותיו של גברתו בעל כרס החרידו את הנוסעים מרבצם, והיא, הישישה, כאילו אין הדברים נוגעים אליה, המשיכה לשוטט מאדם לאדם, כשהיא מציגה את כרטיסה ושואלת: אדוני! האם אפשר להגיע בכרטיס זה מלוביץ לקייב? בעוד הגברתן קורא ברמה: גברת! אמרתי לך כבר, כן, כן, זה כרטיס טוב, זה כרטיס מצויין. תוך שהיא מקרבת את התרגולת הצווחנית לראשי האנשים, המשיכה הישישה בסוירה, ועוד לפני שהציגה את שאלתה, כבר היו הכל עונים לקראתה בקול רם: כן, כן, זה מצויין.

דוד מנדל שהתפקח מהרהוריו לתוך ההמולה הנוראה, שח לעצמו במר לבו, כי לא זו בלבד שגורלו לא שפר עליו, אלא גם נגזר עליו לבלות את הנסיעה ליד אשה מוזרה ומסכנה זו, ובקרבו הוא זעק והתחנן לבוראו, כי יצילנו מהצרה העומדת להתרחש עליו, כאשר אין לו כרטיס להציג בפני הכרטיסן.

בפנים מלאות סיפוק שבה הקשישה אל מקומה, הניחה את האווז והתרגולת במקומם, ושוב שקעה בתרדמה עמוקה. לרגע, נדמה היה לו לדוד מנדל, כי מידי פעם היא ממצמצת קלות באחד מאישוניה, אך הוא לא ייחס כל חשיבות לכך.

הקטר הניף את ידית הבלמים, וקרונות הרכבת האטו ממרוצתם. ככל שקולות השקשוק הלכו ושקטו, כך גברה והלכה פעימת לבו.

מרחוק נראה הכרטיסן, בדיוק כפי שחזה דוד מנדל בחלומותיו השחורים. גבוה, רחב, בעל ארשת פנים אכזרית, ואזיקים נוצצים משתלשלים מחגורתו העבה, מיועדים לנוסעים מסוגו. לפתע, הרגיש דוד מנדל כי דבר מה נדחף לידו. מבט קל הבהיר לו, כי הישישה דוחפת לידיו את כרטיסה שלה, שכבר היה מרופט ממשמושיה בו. כמעט פתח את פיו כדי לשאול אותה לפשר הדבר, אך היא פיערה את עיניה לרגע, מצמצמה לו בחומרה שישותק, ושבה לתרדמתה העמוקה.

הכרטיסן הלך והתקרב, ודוד מנדל אחז את הכרטיס בידי, כשכולו תמיהה וחרדה לגבי הבאות. כרטיס, בבקשה רעם הקול, ודוד מנדל הציג את כרטיסו בפני הברנש. כרטיס, גברת, גברת, כרטיס, זעם הכרטיסן כלפי הישישה ואווזיה. הוא עמד לצעוק שנית, כשלפתע נשמעו קולות נרגנים מארבע פינות הקרון: "הנח לה למשוגעת הזו, אל תעיר אותה." "תאמין לי", נשמע הגברתן הכרסתן צועק, "יש לה כרטיס, כולנו ראינו, רק אל תעיר אותה, סבלנו ממנה די והותר", הורה באצבעו העבה.

בלית ברירה המשיך הכרטיסן בדרכו, ולרגע נדמה היה לו לדוד מנדל, כי בת שחוק קלה מרחפת

מקום שאין גנבים מצויים שם, ובכל זאת הכסף נגנב, יהיה השומר חייב, משום שהנחת הכסף במקום זה מהווה פשיעה מצד השומר, מאחר שצריך זה עלול לעלות באש ואין ראוי לשמור בו כספים. לפיכך, למרות שהכסף נגנב באונס, חייב השומר משום ש"תחילתו בפשיעה" - לגבי שריפה, "וסופו באונס" - לגבי גניבה, "חייב".

כך גם פוסק הרמב"ם (הל' שאלה ופקדון פ"ד הל' ו'): "ואמרו חכמים, אף על פי שזו שמירה מעולה לענין גניבה, אינה שמירה כראוי לענין האש. ומאחר שלא טמנו בקרקע או בכותל בניין - פושע הוא, וכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, וכן כל כיוצא בזה". הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (ב"מ ל"ב אות כ"ט) מבאר את טעמו של כלל זה, שבכל מקרה אונס טוען השומר: עשיתי את כל הנדרש ממני. לעומת זאת, שומר זה, לו היה עושה את כל הנדרש ממנו, לא היה שם את הכסף בצריף העץ וממילא הכסף גם לא היה נגנב.

אשה שנמלטה מביתה: כלל זה שימש את חכמי ישראל בבואם לפסוק במקרים רבים ומגוונים, ולאזן דווקא בדיני שומרים. לפני למעלה ממאה שנה נמלטה אשה מביתה, אחר שסירבה לקבל גט מבעלה. הבעל ביקש לקבל "היתר מאה רבנים" כדי לשאת אשה שנייה, אך היו שחששו להעניק לו היתר זה, שכן, הקשר עם האשה נותק לחלוטין ולא נודע מה עלה בגורלה. יתכן, אמרו המסתפקים, שהאשה נשבתה או שהוגלתה שלא מרצונה למקום בלתי ידוע, ובעת זו היא חפצה לקבל גט מבעלה, ושוב אין להעניק לו היתר לשאת אשה אחרת על פניה, שהרי אין מעניקים היתר זה כאשר האשה אינה מתנגדת לגירושין.

אולם, המהרש"ם (שו"ת ח"ו סי' קל"ז) מצדד בדבריו, כי אף אם אלו הם פני הדברים, אין לחשוש לכך, מאחר שתחילת העלמותה של האשה, היתה בפשיעתה, וגם אם כעת היא אנוסה יש לדון העלמות זו כ"תחילתו בפשיעה וסופו באונס" וממילא רשאי הבעל לקבל "היתר מאה רבנים" לשאת אשה אחרת על פניה.

מזוזות שירדו עליהן גשמים: מדברי המהרש"ם (שו"ת ח"ב סי' רס"ד) עולה, כי בני קהילה שמוזוזות בית הכנסת שלהם הושחתו על ידי פורעים, אינם צריכים לבקש כפרה על כך משום שמקרה זה מוגדר כאונס. אולם, אם קודם לכן כבר הושחתו המזוזות על ידי הגשמים, מקרה זה מוגדר כתחילתו בפשיעה וסופו באונס, שהרי היה עליהם להתקין שפופרות על המזוזות כדי למנוע מהן נזק נוסף ממי הגשמים, ולו היו עושים כן, גם היתה נמנעת השחתתן על ידי הפורעים. אמנם, כתב המהרש"ם כי גם במקרים שבהם על בני קהילה לבקש כפרה משום פשיעתם, אין הוא מטיל עליהם תענית משום חולשת הדור, אך על כל אחד מהם לתת צדקה לפדיון נפשו ויאמרו את כל ספר התהלים בציבור.

דף מב/ב כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד

מסע הנקם של פועל שפוטר

מבואר בסוגייתנו שאדם שהופקד על ידי חברו לשמור על חפץ, רשאי להטיל על בני ביתו לעשות זאת במקומו. לפיכך, אם ניזוק החפץ בעת שהם שמרו עליו, אין בעליו רשאי לטעון כלפיו מדוע מסרו לשמירה לבני ביתו, משום שכל המפקיד חפץ לשמירה, מבין ויודע מראש שהשומר אינו מתכוון לשמור עליו בעצמו בכל רגע נתון, אלא הוא עשוי להסתייע בבני ביתו לשם כך (סמ"ע חו"מ סי' רצ"א ס"ק ל"א). המרדכי (בסוגייתנו אות ע"ד) מוסיף ואומר, כי כלל זה אינו מתייחס לבני משפחתו של השומר בלבד, כי אם לכל בני ביתו, כולל פקידיו, משרתיו וכדומה.

התייחסות זו של ההלכה אל בעל הבית ובני ביתו כמקשה אחת, אינה אלא בעת שבעל הבית הופקד לשמור על חפץ. אולם, כאשר שומר מחזיר חפץ לבעליו אין הוא רשאי להחזירו לאחד מבני ביתו, ואם עשה כן, אינו נפטר מאחריות השמירה עד שימסור את החפץ לבעליו או לאדם שממונה על עסקיו. שכן, בעל החפץ רשאי לטעון כלפיו: מה מנע ממך למסור את החפץ לידי? (רמ"א חו"מ סי' ש"מ סעי' ח', עפ"י הסבר הש"ך סי' ע"ב ס"ק קל"ו, וע"ע סי' רצ"א סעי' כ"ד, ובב"ח ובפרישה סי' ע"ב, ובסמ"ע שם ס"ק צ"ח).

הגדרתו ההלכתית של נהג האוסף בקבוקים: הלכה זו גם נוגעת לאנשים העוסקים באיסוף חפצים או חבילות עבור מעסיקהם, כגון, נהג משאית העובר מחנות לחנות לאסוף את בקבוקי החברה. מאחר שהנהג ממונה מטעם החברה על איסוף הבקבוקים, הרי שמסירתם לידיו כמות מסירתם לידי בעל החברה, ומאותו רגע ואילך בעל החנות פטור מאחריות עליהם.

מעשה בפועל שעבד במפעל לייצור משקאות ופוטר, שהחליט לצאת למסע נקם. במסגרת עבודתו היה אותו פועל אוסף את החביות והבקבוקים הריקים ממחסני המפיצים הראשיים של המפעל, ומחזיר אותם למחסני החברה. הפועל אשר פוטר מעבודתו, הגיע לאחד מן המפיצים, לא סיפר לו שהוא פוטר מעבודתו, ולאחר שהעמיס אלפי בקבוקים על רכבו נעלם ואיננו.

הדף היומי

בנא מציעא ל"ט-מ"ה

כ"ח אדר ב' - ה' ניסן

נזק גדול נגרם לחברה שתבעה את המפיץ לדין תורה בטענה: מדוע מסרת את הבקבוקים לידיו? ומאחר שאתה מופקד כשומר עליהם, עליך לשאת בנזק זה. ואילו המפיץ טען להגנתו: אם הייתם מודיעים לי שפיטרתם את הפועל, לא הייתי מוסר את הבקבוקים לידיו.

אמנם, במקרה זה אין המפיץ נחשב כמי שמסר את הבקבוקים לידי בעל החברה, שהרי באותה שעה כבר היה הנוכל מפוטר ואין הוא שלוחו של בעל החברה, אולם בית הדין פטר את המפיץ משום שמקרה מעין זה מוגדר כ"אונס", ששומר שכר פטור עליו, שהרי לא העלה על דעתו שהנהג פוטר מעבודתו.

דף מג/א המפקיד מעות

שמירת כספים בבנק

מעשה בראובן שהפקיד כסף לשמירה אצל שמעון, שהפקידו בתכנית חסכון בבנק וראה ממנו רווח יפה. כאשר החזיר שמעון את הכסף לידי ראובן תבע ראובן את הרווח שהניב כספו בתכנית החסכון בבנק, אך שמעון טען כנגדו, כי מדברי סוגייתנו עולה, כי עליו להחזיר לבעלים את הקרן בלבד. שכן, במשנתנו מבואר, ששולחני [חלפן כספים] או סוחר רשאים להשתמש בכספים שהופקדו בידיהם וללוות אותם מבעליהם מבלי להודיעם על כך, משום שכל מפקיד יודע שעיסוקו של השולחני הוא בכספים, ומראש הסכים לכך שהשולחני ילווה את המעות לעצמו [אלא אם כן הפקידם בצרור קשור וארוז, ובכך גילה את דעתו שאין הוא רוצה שהשולחני ישתמש בכסף].

הפוסקים המתייחסים לדברי סוגייתנו כותבים, כי בימינו **כל אדם דינו כסוחר** שרשאי להשתמש בכספים שהופקדו בידי, משום שבניגוד לנהוג בעבר, רוב בני האדם אינם עוסקים בעבודות כפיים, כי אם בעסקאות הקשורות בממון (ש"ך חו"מ סי' רצ"ב ס"ק י"ב ובסמ"ע שם ס"ק י"ח), ומאחר שהכל משתמשים בכספים, המפקיד כספים בידי כל אדם, מסכים שהוא ישתמש בהם.

עתה, נשוב למקרה של שמעון שהפקיד בתכנית חסכון את כספי ראובן, ונמצא כי שמעון צודק בטענתו שאין כל עילה לתביעתו של ראובן בגין רווחי תכנית החסכון, שהרי זכותו ללוות את הממון שהופקד בידי ולעשות בו כטוב בעיניו.

רווח כפול: אולם, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' נ"ג) מעלה סברה מעניינת המערערת, לדבריו, את הבסיס לכך שכלל זה תקף גם בימינו. שכן, חז"ל התירו לנפקד להשתמש בממון שהופקד בידי, מאחר שהן המפקיד והן הנפקד מרוויחים מכך שהנפקד משתמש בכסף. שהרי, בסוגייתנו נאמר (מב/א) ש"כספים אין להם שמירה אלא בקרקע", וחובתו של השומר לחפור בקרקע ולהטמין בה את הכספים.

לפיכך, כאשר השומר משתמש בכספים נמנעת ממנו הטרחה לחפור בקרקע. כמו כן השימוש בכספים גורם הנאה לבעל הכסף, משום שלולא היה השומר משתמש בהם, היה דינו כשומר חנם או כשומר שכר - בהתאם לסיכום הדברים ביניהם - שפטור מתשלום על מקרי "אונס". ואילו כאשר הוא משתמש בכסף דינו כלווה, שחייב להחזיר את הכספים לבעליהם בכל מקרה.

אולם, בימינו השמירה המקובלת ביותר, וכנראה גם המעולה ביותר, היא הפקדת הכספים בבנק, פעולה שאין בה טרחה רבה והיא אף נושאת רווחים נאים. מעתה, שוב אין זה ברור כלל ועיקר, כי דעתו של המפקיד נוחה מכך שהשומר ישתמש בכסף, ואדרבה, חובתו של השומר להפקיד את הכספים בבנק כדי לשמור עליהם. לפיכך, פסק בעל אגרות משה, כי על שמעון להחזיר לראובן גם את רווחי תכנית החסכון בה הופקדו כספיו, ומסיים הגאון את דבריו וכותב: "והיא סברא גדולה, אף שליכא [שאין] ראייה מפורשת על זה".

בזווית פיה של הקשישה הפיקחת, שהמשיכה לנום כמשאלת לבם של נוסעי הקרון, ולא הטרידה אותם עוד.

תעוזה ואומץ לב בלתי רגיל היתה אותה קשישה זקוקה לאגור, כדי להעמיד את נפשה בסכנה. די היה במעידה קלה, כדי שהיא ודוד מנדל יושלכו יחדיו לבית הכלא הסובייטי למשך שנים ארוכות. "אולם, כאשר שמעתי כי בן ישיבה אתה, ידעתי כי אני חייבת לעשות הכל כדי להציל אותך מן הסכנה", סיפרה הישישה לבחור שהגיע להוקיר לה טובה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מד/א מי שפרע מאנשי דור המבול

מי שפרע

במשנתנו מבואר, כי במקרים מסויימים קיללו חז"ל את מי שאינו עומד בדיבורו, בנוסח "מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדיבורו".

בעל האבני נזר (שו"ת אבני נזר חו"מ סימן ל"ב) שואל, מדוע דווקא אנשי דור המבול משמשים כדוגמה וכסמל לאנשים שהקב"ה נפרע מהם משום שלא עמדו בדיבורם?

אין זאת אלא לפי שבתקופת דור המבול עדיין לא ניתנה התורה ולא היו חייבים במצוות. אף על פי כן הקב"ה נפרע מהם, משום שעשו מעשים שהשכל הישר מחייב שלא לעשותם. לפיכך אנו אומרים לאדם שאינו עומד בדיבורו, כי למרות שעל פי דין הוא רשאי לשנות מן ההסכמים שסיכם עם הזולת, אך ההגיון הצרוף מצווה שלא לנהוג כן. ואם בכל זאת הוא עומד במריו, יפרע ממנו מי שנפרע מאנשי דור המבול על עבירות שעשו בניגוד למתבקש מאדם המתנהג ביושר ובהגיונות.

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל סימינובסקי** ז"ל

ב"ר שניאור זלמן ז"ל

נלב"ע כ"ז באדר א' תשנ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הילדה **שארה מרים צורף** ע"ה

בת יפה אלה ואפרים יחיאל ה"י יבדלחט"א

נלב"ע כ"ז אדר א' תשע"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידו ר' אפרים צורף שיחי' - שילה

לעילוי נשמת אמי מורת
מרת **פסיה שיינדל (הגר) אפל** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ב' בניסן תשנ"ב
ולעילוי נשמת מור"ח
הר"ר **אלתר יוסף מאיר הרשקוביץ** ז"ל
ב"ר יואל ז"ל נלב"ע ה' בניסן תשל"ז **תנצב"ה**
הונצחו ע"י עו"ד
הר"ר **שמואל ואסתר אפל** שיחי' - ב"ב

לעילוי נשמת
הר"ר **שלמה זלמן פורוש** ז"ל
ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' בשבט
ומרת **שרה פורוש** ע"ה
ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' בניסן
תנצב"ה
הונצחו ע"י ידידו הר"ר **שאל יצחק פינגוטיין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

נר ה'
נשמת
אדם

לעילוי נשמת
הר"ר **ירחמיאל אשר זיטמן** ז"ל
ב"ר מרדכי צבי ז"ל
נלב"ע כ"ז באדר תשע"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

